מסורת הש"ם

פב א ב מיי׳ פ״י מהל׳

פני טוש עי וו מי סי יקני סעיף כג: פג ג מייי שם הלכה הי סמג שם טוש"ע שם

מעיף לה: פד ד מוש"ע א"ח מי' לד מעיף ב בהג"ה:

גליון הש"ם

, גמרא ומשתחוה קשיא. עי' סנהדרין דף 65 ע"כ: תום' ד"ה אוריה כו' ולר"ח עיקר. עי' קדושין דף יב ע"ב מומ׳ ד״ה והאיכא: שם ד״ה תום ק"ים והתיכת: שם ד' ה רוח מזרחית. כדפי' הקונטרס במתני' כל"ל ברש"י חבקוק א' ח':

רבינו גרשום

פיםקא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: אלא למזרח העי׳. מפני שרוח מערבי שהיא תדירא מנשבת בו ודוחה חוץ ממערבה. שהיא תדירא ודוחה את הסריחה לעיר d) מש״ה איז עושיז: שאלמלא כן. שרוח צפונית מבלבלתן אין העולם מתקיים: יפרוש כנפיו לתימן. משום דמעמידה לאותו רוח תדיר: בתפלה. שהשכינ׳ במערב בתפקח. שחשבינ במק. ב ומש״ה צריך להרחיק משם: לך משתחוים. [צבא] השמים היינו השמש והירח כשיוצאים במזרח לך משתחוים למערב ושם צריד להחזיר בשעת תפלה: צריך להחזיר בשעת תכיות.
ואימא. שהשכינה במזרח
ודקאמר לך משתחוים
עושים כעבד שנוטל
פרס מרבו ומשתחוה פרס מרבו ומשתחוה וחוזר לאחוריו. כך בשעה שיוצאין ממזרח חוזרין פניהם לשכינה במזרח ומשתחוים ושוב יוצאין וזורחין. קשיא: לבדך משליחותך ומשנה מבשר ודם: ויאמרו לד הננו. בכ״מ שהן. [מלמד] שהשכינה בכל מקום: והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא . לקראתו. מז צד אחר יוצא יקו אונו. מן צו אחו יוצא ולפני שכינה: דמודי בה מיני. שמשתחוין לצבא השמים היוצאין מן המזרח: אוריה. קורין בלשונן לרוח מערבי: יערוף כמטר לקחי. . זה העוסק בתורה לשמה זה שבא מן מערב: שבאה מערפו של עולם. מרוח מערבי ערפו של שכינה הנרבי עופר של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה בדרום ושמאלו לצד צפון ופניו למזרח וערפו למערב אלמא דשכינה רמערר: וחזל כמל אמרחי. היינו שמזלזל תורה שעוסק לעולם כרוח צפוני שמנשב ומביא רעה לעולם: עד שמזלת את הזהב. שנותניז שמולת את החוב. שנחתין בני אדם כספם וזהבם בזול בשביל התבואה: כשעירים עלי דשא. זהו העוסק בתורה שלא לשמה: כשעירים. כשד: וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובר לעולם כרביבים הללי

א) נראה דנ"ל משו"ה איו עושין כל עיקר.

שעושה אותו גלל. אע"ג דגלל משביח הקרקע כשהיא כולה גלל מזיק: אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר.

העיר. שאין הרוח מזרחית קשה (ג) תדיר אא"כ באה לפורענות – משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כדאמרי אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת דכתיב (יינה ד) רוח קדים (ברכות מ.) הישן למזרח גרנו דמו בראשו מפני שרוח מערבית מביא

הקש בחוטמו: מכני שהיא תדירה. לא גרסי׳ מ"ט דמן הברייתא היא דהכי איתא בתוספתא (פ"א ע"ש): ולצבא השמים לך משתחוים. ול״ת בלילה נמי במורח משתחוים

וי"ל דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין וא"ת ואמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב וי"ל דמשם אין ללמוד דאע"ג דשכינה בכל מקום אי אפשר להשים ארון וכפורת אלא בלד אחד ורילב"א אומר דמשם אין ללמוד דשכינה במערב דנהי דבית הדשי החדשים היה במערב המקדש מ"מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם היה במזרח בית קדשי הקדשים": לבל רוחתא אוקמן. כל הני אמוראי לית להו הא דתניא בברכות (דף ל.) שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארנם אלא סברי כר׳ ישמעאל דאמר (ה) בכ"מ שכינה ומאו דאמר שכינה במערב סבר כר"ע דאמר מפני שהיא תדירה ור' חנינא דשמעתין דאמר כגון אתון דיתבון לנפונא דארעא דישראל אדרימו סבר

לה כברייתא דברכות: אוריה. לשון שפ״ה דְאוריה מערב : עראה לר"ת °ולר"ח עיקרים רוח מערבית שבא מערפו של

עולם. כדפי׳ בקונט׳ מאחורו של עולם דמערב קרוי אחור דכתיב אחור והדם לרתני ודרשינן [בחגיגה] (דף יב.) לענין מזרח ומערב וכתיב נמי ארם מקדם ופלשתים מאחור (ישעיה ט) וקרי נמי דרום ימין וללפון שמאל כדאמרי׳ בשמעתין והיינו משום דשכינה במערב ופני השכינה למזרח לכך קרוי מערב אחור ומזרח קדם ודרום ימין ולפון שמאל ולמ"ד שכינה בכל מקום ל"ל דהאי דקרי מזרח קדם ומערב אחור ודרום ימין ולפון שמאל משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח ומשתחוים שם: הגה"ה ורבינו יצחק בר יחודה פירש דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה למחן דאמר שכינה במערב. ע"כ הגה"ה: רוח מזרחית שמסערת כל העולם בולו. והא דמשמע במתניתין

שהיא נוחה מכל הרוחות היינו כשהיא באה כדרכה אבל כשבאה לפורענות היא מסערת ° כדפי׳ הקונט׳ במתניתין: וממזכים

מערבית שבאה סמערפו של עולם תזל כמל אמרתי זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר יהזלים זהב מכים כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר יוכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה

שעושה אותו גלל. מרבה לו זבל ושורף את הזרעים שמורעו בו: בותנר' את הנבלות ואת הקברות כו'. משום ריח רע: אלא למורח

חרישית ותך השמש וגו' לפיכך אינה שעושה אותו גלל: מתני׳ מרחיקין את מביחה הריח לעיר: חוץ מן מערבה. בגמ׳ מפרש טעמא: גבו׳ וסומך. אינו הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר לריך להרחיק נ' אמה: שאינו עושה חמשים אמה יאין עושין בורסקי אלא למזרח כלל. ומרחיק נ׳ אמה דקאמר ר״ע העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה אשאר רוחות דרישא האי: מדירא חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה ברוחות. אותו לד תדיר ברוח מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן שרוח מערבית מנשבת תדיר משחר רוחות: רוח לפונית מנשבת עם כל הדבורים ג'ורבי יוםי מתיר בחרדי אחת. מהרוחות לפי שהיא רכה ומתוקה וללולה כדאמר ביבמות לכל איבעיא להו ר' עקיבא היכי קאמר לכל (דף עב.) וממתקתן: בן כך. מלאך רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה העשוי בדמות נך: מעמידה. בכנפיו: דמרחיק נ' אמה ועושה או דלמא לכל רוח מדיכה בשכינה. במטרב היה שוכנה: הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ לאבותינו. אנשי כנה"ג שאמרו מהרא ממערבה דאינו עושה כלל ת"ש דתניא ר"ע זה בספר עזרא: ולבא השמים. אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים השמש והירח העומדים במזרח: לד אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר משתחוים. למערב: ודלמת. הם מפני שהיא תדירא א"ל רבא לרב נחמן מאי למזרח משתחוים וכי תימא אין דרך להשתחוות סמוך לרב הם עושין תדירא אילימא תדירא ברוחות והא יאמר כעבד שנטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו רב חנן בר אבא אמר רב ד' רוחות מנשבות ומשתחוה כשהוא הולך לאחוריו משנטל בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן פרס מתרחק תמיד בהשתחויה: אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח פרס. מתן: אחה הוא ה' לבדך. דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ בתרם ולבא השמים כתיב ועל עסקי שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר שליחות לבה השמים הוה משבח ואומר אתה הוא לבדך במדה זו: יהמבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן לשם מחזירין שליחותן. כשבחין לומר אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב"ל עשינו שליחותך לריכין לשוב אל מקום בואו ונחזיק מובה לאבותינו (6) שהודיעו מקום שהשולחם עומד שם: למקום תפלה דכתיב יוצבא השמים לך משתחוים שמשתלחין. פי׳ באותו מקום שנשתלחו מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שם אף שם השכינה מלויה ואומרים לו שנוטל פרם מרבו וחוזר לאחוריו יומשתחוה עשינו שליחותך: והנה המלחך הדובר קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מחום בי יולא. בנבואת זכריה למוד את דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב ²אתה הוא ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יולה לסתור שליחותו של רחשון שחזר ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר בו המקום (ד) ולא יתן בה מדה ואומר פרזות תשב ירושלים והרי ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שניהם מאת השכינה באים ואחריו שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין לא נאמר אלא לקראתו זה בא מכאן משם מחזירין שליחותן שנאמר יהתשלח וזה בא מכאן: רב ששת. מאור עינים בְרקים וילכן ויאמָרו לך הנגו יבואו ויאמרו הוה: לכל רוחתה הוקמן. העמידני לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה להתפלל: דמורו בה מיני. תלמידי עובדי ע"זי מורים הוראה להתפלל בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה במזרח: אוריה. אני שמעתי כך קורין בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין למערב בלשון פרסי. ול"נ שכך קורין ששכינה בכל מקום שנאמר יהנה המלאך למזרח בלשון לעז והיינו דקאמר אויר הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו יה שהשכינה במערב ופניו למזרח אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד נמלא המזרח אוירו: יערוף כמטר לקחי. ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר משה רבינו דימה את התורה לארבע שכינה בכל מקום רא"ל רב ששת לשמעיה רוחות כשם שאי אפשר בלא הם כך אי אפשר לעולם בלא תורה: מערפו לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום של עולם. אני שמעתי מחוזקו של עולם דלית ביה שכינה אלא ימשום דמורו בה על שם שהשכינה במערב ס"ל. ואני מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא"ר אומר מאחוריו של עולם שהמערב קרוי שבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה אחור שנאמר הן קדם אהלך ואיננו מאי דכתיב זיערוף כמטר לְקחי זו רוח ואחור ולא אבין וגו' (איוב כג): שמולת אם הוהב. שמחממת ומביאה שרב ורעבון בא והזהב זל: וכן הוא אומר. דכתיב זילותה גבי זהב: כשעיר. שד: לאכסדרה

לעיל יח., ב) גיטין לא:, ל) פעיל יווא, כן גיפין נווא, [2] [2] (ג) [בילקוט ובע"י איתא שם], [7] [ע" בערוך ערך ערף שכתב בשם רבינו גרשום פירוש נכון על זהן, ה) ובתריה רש"שן, ו) בס"א: תלמידי ישו, ז) וועי מי"ט הכל פוף מ"ט ומ"ש מי"ט הכל פוף מ"ט ומ"ש עוד ביומל פ"ה מ"ב ע"ש], ה) וכ"פ הערוך ערך אסתנל עי מוס' גיטין לל: ד"ה שדיל נשיב,

תורה אור השלם

1 הַמִּבִּינַתְרְּ יָאֲבֵר נֵץ יִפְּרשׁ בְּנְבֶּיוֹ לְתִימְן: אִיוּב לט כו 2 אַתָּה הוּא יְיִ לְבָדֶּרְ אָתָה 2 אַשׁית, אַת הַשְּׁמִים שְׁמֵי 2 אֲשִׁיתָ בָּרָ הַבְּלָבְיָרְ אַתָּה 2 אֲשִׁיתִם שְׁמֵי וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את בְּשֶׁר בְּיֶה זְאֵנְתוֹ בְּיְתֵּיֶּיוֹ אֶּוּ בָּלְם וּצְבָא הַשְּׁמֵיִם לְּו מִשְׁתַּחֲוִים: נחמיה ט בְּשְׁנַנְןיִנוּים: מומיה 10 3 הַתְשַׁלַח בְּרָקִים וְיֵלֵכוּ ויאמָרוּ לְךְּ הִנָּנוּ:

... איוב לח לה איוב לוו לה 1 וְהַנֵּה הַמֵּלְאָרְ הַדְּבֵר בִּי 4 יצא וּמַלְאָךְ אַחַר יצא לְצָא וּמַלְאָךְ אַחַר יצא לְקְרֵאתוּ: זכריה ב ז בַטַל אַמַרַתִּי בַּשַעִירם עַלִי דשא וכרביבים עלי עשב:

דברים לב ב 6 הַּוְּלִים וְהָב מְבֵּים וְכַּטֶּה בְּקְנֶה יִשְׁקְלוּ יִשְׁבְּרוּ צוֹרֵף וְיִצְשַׁהוּ אֵל יִסְבְּרוּ אֵם יִשְׁתַחֲוּוּ: ישעיהו מו ו

הגהות הב"ח

(ה) גם' שהודיעונו מקוס תפלה: (ב) שם אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב יערוף: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' קשה תמיד אא"כ: (ד) ד"ה והנה המלאך וכו' שחזר בו המקום מליתן בה מדה: (ה) תום' ד"ה לכל וכו׳ דאמר שכינה בכ״מ ומאן דאמר:

מוסף רש"י

ומרחיקין את המשרה. מים ששורין בו את הפשחן, מן הירק. שלמיני מאכל, כרוב ושומין וכרישין (דעיד כרוב ושותין וכלישין (לעיל יח.). ואת הכרישין. כלתי, פוריל"ש (שם). ואת החרדל מן הדבורים. שאוכלין את החלל ומחדד את פיהם ואוכלות את דנששלהן (שם). ד' רוחות מנשבות בכל יום. מולחית בבהר בכל יום. מזרחים בבקר זרום דרומים בחלי היום ומערבים בחלם הלילה זפונית בחלי לילה, מהלך חמה שמהלכת ממזרח לדרום ימדרום למערב וממערב ללפון (טנהדרין מד.) שש שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלוך החמה ושש אחרונות רוח דרומית יבתחלת הלילה רוח מערבית יבחלות הלילה רוח לחונית (ברכות ג:). ורוח צפונית. נוחה היא לא חמה ולא לוננת ימממקת את שאר הרוחות